

ЗАТВЕРДЖУЮ:

президент державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут»

Ксенія СЕМЕНОВА

05 2026 року

ВИСНОВОК

Державного некомерційного підприємства «Державний університет «Київський авіаційний інститут» (далі – КАІ) про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Скіпальської Олени Миколаївни на тему «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США», поданої на здобуття ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями)

Витяг

із протоколу № 8 міжкафедрального семінару кафедри педагогіки та психології професійної освіти, кафедри іноземних мов і перекладу та кафедри іноземних мов професійного спрямування від 27 квітня 2026 року

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри педагогіки та психології професійної освіти:

Головуючий на засіданні – Лузік Е.В., д.пед.н., професор, завідувачка кафедри;

Кокарєва А.М., канд.пед.н., доцент, професор кафедри, в.о. декана Факультету наук про здоров'я;

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри іноземних мов і перекладу:

Ковтун О.В., д.пед.н., професор, завідувачка кафедри;

Конопляник Л.М., к.пед.н., доцент, доцент кафедри;

Прищупа Ю.Ю., к.пед.н., доцент, доцент кафедри;

Ісакова Є.П., к. філ. н., доцент, доцент кафедри;

Хайдарі Н.І., к.пед.н., доцент, доцент кафедри.

Присутні на засіданні науково-педагогічні працівники кафедри іноземних мов професійного спрямування :

Пазюра Н.В., д.пед.н., професор, в.о. завідувачки кафедри;

Немлій Л.С., к.пед.н., доцент, доцент кафедри;

Теремінко Л.Г., к.пед.н., доцент, доцент кафедри.

Порядок денний:

Обговорення дисертаційного дослідження аспірантки кафедри педагогіки та психології професійної освіти КАІ Скіпальської Олени Миколаївни на тему «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями).

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри іноземних мов професійного спрямування Пазюра Наталія Валентинівна.

Дисертація виконувалась на кафедрі педагогіки та психології професійної освіти Факультету наук про здоров'я КАІ.

Тема дисертації затверджена на засіданні Вченої ради Факультету лінгвістики та соціальних комунікацій КАІ (протокол № 8 від 15 грудня 2022 року).

Уточнену редакцію теми дисертаційного дослідження затверджено на засіданні Вченої ради Факультету психології, комунікацій та перекладу КАІ (протокол № 4 від 10 листопада 2025 року).

Виступили:

Здобувач Скіпальська Олена Миколаївна представила презентацію за основними положеннями дисертації «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями).

У дисертації розглянуто вирішення актуального наукового питання, яке полягає у теоретичному і методичному обґрунтуванні процесу формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США.

На підставі здійсненого дослідження зроблено такі висновки:

Вивчено стан наукової розробленості проблеми професійно-комунікативної компетентності (далі – ПКК) майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом (далі – УПР) у зарубіжному та вітчизняному науковому дискурсі. Встановлено, що зарубіжні дослідники акцентують увагу на набутті необхідних якостей і вмінь фахівця, тоді як вітчизняна педагогічна наука розглядає ПКК як компонент професійної компетентності з акцентом на ефективності дій фахівця. Виявлено фрагментарність підходів до вивчення проблеми та відсутність системного компаративного осмислення сучасних тенденцій формування та розвитку ПКК.

Уточнено понятійний апарат дослідження, що дозволило дійти висновку про вихід ПКК за межі суто лінгвістичної підготовки та необхідність її цілеспрямованого формування на основі компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та результативно-орієнтованого підходів.

Досліджено міжнародні та національні нормативно-правові засади стандартизації підготовки диспетчерів УПР в авіаційних навчальних закладах США, зокрема роль ІКАО як глобального регулятора та Федерального управління цивільної авіації США (FAA) як національного органу стандартизації процедур підготовки й перепідготовки авіаційного персоналу. Вивчено освітнє середовище

авіаційних закладів з метою визначення оптимальних умов підготовки майбутніх диспетчерів УПР, а також особливості багаторівневого відбору претендентів на посаду диспетчера через спеціалізовану Академію FAA або університетські програми АТ-СТІ.

Проаналізовано автентичні освітні програми провідних акредитованих авіаційних закладів США – Університету Льюїса, Університету Північної Дакоти, Авіаційного коледжу Університету Ембрі-Рідл (кампуси Дейтона-Біч та Прескотт). З'ясовано структуру освітніх програм, що охоплюють блоки загальноосвітнього та загальнопрофесійного циклів, а також вибіркові й факультативні дисципліни, спрямовані на формування комунікативної, міжкультурної, професійно-технічної компетентностей та психологічної готовності фахівця. Розглянуто форми, методи і технології навчання, що застосовуються у підготовці майбутніх диспетчерів УПР: симуляційне моделювання на тренажерах, проблемно-орієнтоване навчання, метод «кейс стаді», проектний метод, мультимедійні презентації та комп'ютерні проекти.

Вивчено роль інтегрованих міждисциплінарних курсів, які забезпечують комплексний підхід до підготовки фахівців, а також значення дисциплін адаптаційного спрямування для першокурсників, що сприяють розвитку академічних, особистісних та міжособистісних навичок, необхідних для успішного навчання у закладі вищої освіти.

Проаналізовано особливості формування ПКК майбутніх диспетчерів УПР в авіаційних закладах США відповідно до міжнародних стандартів ІКАО, зокрема вимог до рівня володіння англійською мовою (не нижче рівня 4 за шкалою ІКАО, Документ 9835) та вимог щодо сертифікації - отримання свідоцтва диспетчера УПР.

Виявлено нормативно закріплений розподіл відповідальності між державою, авіаційними навчальними закладами та роботодавцями як ключову особливість американської системи підготовки авіаційного персоналу, що забезпечує узгодженість дій усіх суб'єктів, стабільність функціонування системи та високу якість підготовки фахівців з урахуванням вимог FAA. Здійснено порівняльно-педагогічний аналіз підходів до формування ПКК диспетчерів УПР в авіаційних закладах США та України, в результаті якого виявлено суттєві відмінності у підходах до комунікації, доборі змісту навчання та його організації, застосуванні компетентнісного підходу до навчання й оцінювання результатів, ролі тренажерної підготовки, мовного середовища та позиції викладача в освітньому процесі.

Запропоновано науково-методичні рекомендації щодо вдосконалення процесу формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів УПР на чотирьох рівнях: стратегічному – у частині оновлення державної політики у сфері авіаційної освіти з урахуванням міжнародних стандартів; організаційному - щодо структурування освітніх програм та зміцнення партнерства між закладами освіти й авіаційною галуззю; змістовому – стосовно інтеграції комунікативної та технічної складових у змісті підготовки; індивідуальному - у частині розвитку психологічної готовності фахівця до професійної комунікації в умовах стресу, невизначеності та нестандартних ситуацій.

Запропоновані рекомендації ґрунтуються на конструктивних ідеях американського досвіду, зокрема: інтеграції академічної та практичної підготовки, інтенсивній тренажерній підготовці, компетентнісному підході, мовному навчанні на основі змісту та дотриманні стандартів мовної і психофізіологічної готовності. Розроблено та впроваджено в освітній процес навчально-методичне забезпечення дисциплін «Англійська мова» та «Фахова англійська мова» для майбутніх диспетчерів УПР в авіаційних закладах освіти України.

Після закінчення презентації Скіпальської О.М. присутніми на захисті фахівцями були поставлені наступні запитання:

Запитання до здобувача:

1. **Прищупа Ю.Ю.**, к.пед.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов і перекладу.

Запитання: Як стандартна фразеологія ІКАО знижує когнітивне навантаження і чи є педагогічні механізми формування цієї навички у програмах підготовки США?

Відповідь: Дякую за запитання. Когнітивне навантаження знижується за рахунок автоматизації мовленнєвих реакцій. Стандартна фразеологія функціонує як готовий «мовленнєвий шаблон», який не потребує творчого конструювання в момент комунікації, звільняючи когнітивні ресурси для аналізу ситуації. Педагогічно ця навичка формується через багаторазове симуляційне відпрацювання – спочатку в умовах низького трафіку та поступового ускладнення сценаріїв аж до кризових ситуацій. Важливою є методика «перевантаження трафіком», яка застосовується на диспетчерських симуляторах: студент отримує одночасно кілька запитів і змушений обробляти їх автоматизовано, спираючись на засвоєну фразеологію. Паралельне навчання англійській мові забезпечує готовність до нестандартних ситуацій, де шаблонів недостатньо.

2. **Ісакова Є.П.**, к. філ. н., доцент, доцент кафедри іноземних мов і перекладу.

Запитання: Аналізуючи програми Університету Льюїса, Університету Північної Дакоти та Університету Ембрі-Ріддл, які спільні риси ви виявили у підходах до формування професійно-комунікативної компетентності? Чи виявлено принципові відмінності між цими закладами?

Відповідь: Дякую за запитання. Серед критеріїв акредитації ААВІ безпосередньо пов'язані з комунікативною компетентністю такі вимоги: наявність у навчальному плані дисциплін з усної та письмової комунікації як обов'язкового компонента; забезпечення студентів можливістю відпрацювати радіообмін на сертифікованих симуляторах; наявність у програмі дисциплін з людського фактора, що включають міжособистісну комунікацію та прийняття рішень; відповідність навчальних результатів стандартам FAA та ІКАО щодо мовної компетентності (рівень 4). Опосередковано - вимога до кваліфікації викладачів: значна частина з них повинна мати практичний досвід в управлінні повітряним рухом, що гарантує автентичність комунікативних практик у навчанні.

3. **Хайдарі Н.І.**, к.пед.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов і перекладу КАІ.

Запитання: Які ще документи FAA (окрім зазначеного JO 7110.65)

відображають вимоги щодо змісту та форм навчання і чи враховано їх у вашому дослідженні?

Відповідь: Дякую за запитання. Документ JO 3120.4S, виданий у серпні 2024 року, є оновленням вимог до технічної підготовки авіадиспетчерів, і його актуальність для дослідження є безпосередньою. У документі закріплено вимоги до складу викладацького корпусу АТ-СТІ закладів, зокрема підтверджено пріоритет практикуючих або колишніх диспетчерів FAA серед інструкторів. Це підтверджує зроблений у дисертації висновок про принцип «навчання від практика». Крім того, документ конкретизує вимоги до симуляційного обладнання та обсягу годин тренажерної підготовки. У дослідженні цей документ використано як джерело для характеристики сучасного стану системи підготовки в США, що підвищує актуальність та достовірність отриманих висновків.

4. **Хайдарі Н.І.**, к.пед.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов і перекладу КАІ.

Запитання: Ви пропонуєте власне визначення професійно-комунікативної компетентності? За яким принципом здійснено виокремлення зазначених компонентів і чи є аналоги подібного розподілу в наукових джерелах, чи це авторське визначення?

Відповідь: Дякую за запитання. Поділ на мовний, когнітивно-вольовий та психологічний компоненти здійснено на основі функціонального принципу - кожен компонент відображає окремий вимір професійної діяльності диспетчера УПР, який неможливо редукувати до інших. Мовний компонент відповідає за інструментальний бік комунікації – знання фразеології та лексики загальноавіаційного характеру. Когнітивно-вольовий – за операційне мислення в умовах багатозадачності та дефіциту часу. Психологічний – за збереження функціональної здатності до комунікації в умовах стресу.

Аналогічні підходи до структурування комунікативної компетентності простежуються в роботах вітчизняних дослідників. Зокрема, дослідники мовної підготовки авіаційного персоналу (О. Петрашук, О. Ковтун та ін.) виокремлюють мовленнєвий, когнітивний та психологічний складники як взаємопов'язані, але відносно автономні компоненти. Міжнародна база – Документ ІКАО 10056 – також непрямо підтверджує цю тричленну структуру через шість ключових компетентностей, де комунікація, ситуативна обізнаність і подолання стресу фактично відповідають трьом запропонованим нами компонентам. Отже, авторська класифікація має методологічне підґрунтя, хоча й є оригінальним синтезом, а не прямим запозиченням.

5. **Немлій Л.С.**, к.пед.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування КАІ.

Запитання: Як Ви пояснюєте доцільність проведення вхідного авторського тесту для визначення рівня володіння англійською мовою, щоб розуміти відповідність до шкали ІКАО? Чим він відрізняється від тесту ІКАО? Які структурні компоненти враховуються?

Відповідь: Дякую за запитання. Вхідний вимірвальний тест розроблено як інструмент для визначення вхідного рівня загальної англійської мови абітурієнтів у письмовому форматі - граматики, перефразування та інтерактивності. Така форма обрана з практичних міркувань: письмовий тест є

стандартизованим, легко відтворюваним та об'єктивним у масовому застосуванні. Аудіювання як компонент потребує спеціалізованого технічного забезпечення, стандартизованих аудіозаписів авіаційного спрямування та більш складного протоколу проведення на вхідному етапі. При цьому аудіювання є цілком обґрунтованим компонентом для оцінювання мовної компетентності на завершальному етапі підготовки, що й реалізується через тест ІКАО LPT. Отже, вхідний тест вимірює мовну базу, необхідну для подальшого навчання, тоді як авіаційно-орієнтовані навички сприйняття на слух формуються і оцінюються впродовж навчання на тренажерах. Водночас визнаємо, що включення навіть спрощеного завдання на аудіювання загальноавіаційного характеру посилює діагностичну цінність тесту.

6. Теремінко Л.Г., к.пед.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування КАІ.

Запитання: Які дисципліни, на вашу думку, передбачають розвиток комунікації в умовах стресу. Яким є зв'язок між цією дисципліною та формуванням власне авіаційної комунікативної компетентності диспетчера, а не пілота?

Відповідь: Дякую за запитання. Це суттєве питання. Курс CRM розроблявся первісно для льотних екіпажів, однак у контексті підготовки диспетчерів набуває специфічного наповнення. Для диспетчера УПР CRM є не лише інструментом командної взаємодії в диспетчерській зміні, а й моделлю управління комунікацією з множинними учасниками одночасно: пілотами різних авіакомпаній, суміжними секторами УПР, наземними службами. Ключові комунікативні навички, що формуються через CRM для диспетчерів: підтвердження отримання інформації (readback/hearback), виявлення та виправлення комунікативних помилок, управління пріоритетністю запитів в умовах перевантаження, ситуативна обізнаність через мовленнєві сигнали. Таким чином, CRM для диспетчера – це насамперед навичка управління інформаційним потоком через комунікацію, що є критичним компонентом його професійно-комунікативної компетентності.

7. Теремінко Л.Г., к.пед.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування КАІ.

Запитання: Які методи Ви пропонуєте та за якими критеріями Ви визначаєте їх ефективність саме для формування професійно-комунікативної компетентності диспетчерів, а не загальних навичок?

Відповідь: Дякую за запитання. Поділ на мовний, когнітивно-вольовий та психологічний компоненти здійснено на основі функціонального принципу – кожен компонент відображає окремий вимір професійної діяльності диспетчера УПР, який неможливо редукувати до інших. Мовний компонент відповідає за інструментальний бік комунікації – знання фразеології та простої англійської мови. Когнітивно-вольовий – за операційне мислення в умовах багатозадачності та дефіциту часу. Психологічний – за збереження функціональної здатності до комунікації в умовах стресу.

Аналогічні підходи до структурування комунікативної компетентності простежуються в роботах вітчизняних дослідників. Зокрема, дослідники мовної підготовки авіаційного персоналу (В.Красножон) виокремлюють мовленнєвий, когнітивний та психологічний складники як взаємопов'язані, але відносно

автономні компоненти. Міжнародна база – Документ ІКАО 10056 – також непрямо підтверджує цю тричленну структуру через шість ключових компетентностей, де комунікація, ситуативна обізнаність і подолання стресу фактично відповідають трьом запропонованим нами компонентам. Отже, авторська класифікація має методологічне підґрунтя, хоча й є оригінальним синтезом, а не прямим запозиченням.

Після відповідей на запитання виступили:

Науковий керівник – доктор педагогічних наук, професор, в.о. завідувача кафедри іноземних мов професійного спрямування КАІ Пазюра Наталія Валентинівна.

Пазюра Н.В.: Дисертаційне дослідження Скіпальської Олени Миколаївни «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США» є самостійною науковою працею, в якій розв’язується важливе наукове завдання щодо виявлення особливостей формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США та обґрунтування можливостей використання конструктивних ідей американського досвіду у підготовці авіа персоналу в авіаційних закладах освіти України. Особливої актуальності проведене Скіпальською О.М. дослідження набуває в контексті необхідності забезпечення ефективної професійної комунікації в умовах невизначеності, складності та стресу, що є критично важливим для авіаційної галузі.

Дисертаційне дослідження отримало достатню апробацію на 20 міжнародних та всеукраїнських науково-практичних конференціях та в 3 наукових публікаціях у вітчизняних фахових наукових виданнях категорії «Б».

У процесі підготовки наукової роботи Скіпальська О.М. зарекомендувала себе як практично орієнтований дослідник, яка є експертом у досліджуваній галузі, має досвід роботи у Державній авіаційній службі України, має сертифікат рейтера та екзаменатора авіаційного персоналу, неодноразово запрошувалась Інститутом ІКАО до розроблення навчальних програм та методичного забезпечення освітнього процесу. Вона здатна ставити і вирішувати складні наукові завдання порівняльної педагогіки. Здобувачка продемонструвала уміння аналізувати й узагальнювати положення наукових праць.

Під час підготовки дисертаційної роботи вона брала активну участь у практичних семінарах, науково-практичних конференціях різних рівнів з питань наукової та практичної реалізації досліджуваної проблематики.

Зміст дисертаційного дослідження повністю відповідає плану, свідчить про глибоку наукову та практичну обізнаність здобувача щодо сутності досліджуваної проблеми що слугує підтвердженням високого рівня теоретико-методологічної підготовки здобувачки.

Як науковицю Скіпальську О.М. характеризують її працелюбність, прагнення неперервного самовдосконалення, уміння ефективно використовувати сучасну загальнонаукову та прикладну методологію досліджень, робити наукові узагальнення та висновки.

У процесі підготовки дисертаційної роботи та виконання індивідуального плану наукової роботи Скіпальська О.М. проявила себе як самостійний, наполегливий науковець, яка ґрунтовно підійшла до вирішення складних наукових завдань, володіє методами наукових досліджень, що дозволяє у логічній послідовності представляти результати власних досліджень.

Результати дослідження, що виносяться на захист, отримані автором особисто, є його власним здобутком. Ідеї та елементи наукових праць інших науковців, цитати супроводжуються належними посиланнями на авторів та джерела інформації. Прогностичний потенціал наукової студії зумовлений можливістю організації на її основі подальших наукових порівняльно-педагогічних розвідок із проблеми мовної освіти, професійної підготовки авіаперсоналу. Фактологічні матеріали дослідження можуть бути корисними для викладачів закладів вищої освіти в оновленні навчальних планів і програм, розроблені навчально-методичного забезпечення для підготовки майбутніх диспетчерів УПР, центрів підготовки авіаційного персоналу, а також для підготовки й реалізації наукових досліджень магістрантами, аспірантами та докторантами.

Вважаю, що дисертаційна робота Скіпальської О.М. є самостійною, цілісною і завершеною науковою працею, яка відповідає вимогам постанови Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії».

Із урахуванням успішного виконання Скіпальською Оленою Миколаївною індивідуального навчального плану, індивідуального плану наукової роботи, досягнення результатів навчання за відповідною освітньо-науковою програмою та закінченням написання дисертації, яка містить результати самостійного дослідження, наукову новизну, відповідає встановленим вимогам до дисертацій докторів філософії, дисертаційне дослідження на тему «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США» може бути рекомендовано до захисту, а її авторка – Скіпальська Олена Миколаївна – до присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – професійна освіта (за спеціалізаціями).

Рецензенти дисертаційної роботи, які наголосили на позитивних аспектах дослідження та висловили свої побажання та зауваження:

Теремінко Л.Г., к.пед.н., доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування КАІ:

Дисертація Скіпальської О.М. «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США» та наукові публікації повністю відповідають вимогам академічної етики. Аналіз матеріалів дисертантки не виявив випадків порушення академічної доброчесності (плагіату, самоплагіату, фабрикації чи фальсифікації). Використання ідей чи відомостей з інших джерел супроводжується належними посиланнями на всі використані першоджерела відповідно до встановлених стандартів цитування.

Здобувачка використала належний теоретико-методологічний інструментарій, що дозволив здійснити ґрунтовне вивчення особливостей формування професійно-комунікативної компетентності в авіаційних закладах країни, яка має найкращу авіаційну галузь у світі. Методологічний апарат є належним та відповідає поставленим цілям.

Здобувачка провела серйозну роботу, аналізуючи американську модель партнерства (АТ-СТІ). Це, безумовно, сильна сторона дисертації. Проте з огляду на вітчизняні реалії виникає питання щодо механізмів адаптації цієї моделі в Україні. Розгляд компетентнісного підходу до навчання та оцінювання, що використовується в США (СВТА), що базується на поведінкових індикаторах, виконано на високому рівні. Слушним є висновок про необхідність цифровізації та використання симуляційних технологій, що успішно працюють у США. Щодо запропонованого вхідного тесту з англійської мови: він є вдалим практичним здобутком авторки.

Висловлені зауваження мають здебільшого рекомендаційний характер, не применшують наукової цінності роботи та не впливають на загальну високу позитивну оцінку дисертаційного дослідження. Змістове наповнення, логіка викладу матеріалу, аргументованість висновків і їхня практична цінність підтверджують високу кваліфікацію дослідниці. Робота демонструє її глибоку теоретичну обізнаність, впевнене володіння сучасною методологією та вміння самостійно розв'язувати нагальні проблеми у сфері педагогічної компаративістики.

Дисертаційна робота Скіпальської Олени Миколаївни є самостійним завершеним дослідженням, виконаним на належному науково-теоретичному рівні. Робота вирізняється актуальністю обраної теми, методологічною виваженістю та достатньою емпіричною базою.

Структура, оформлення й наповнення дисертації засвідчують її повну відповідність спеціальності 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями) та чинним нормативним вимогам, зокрема Наказу МОН України № 40 «Про затвердження вимог до оформлення дисертацій» від 12 січня 2017 року і Постанові Кабінету Міністрів України № 44 «Про затвердження Порядку присудження ступеня доктора філософії» від 12 січня 2022 р.оку, що висуваються до робіт на здобуття ступеня доктора філософії.

З огляду на зазначене, вважаємо, що Скіпальська Олена Миколаївна цілком заслуговує на присудження наукового ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – професійна освіта, галузь знань 01 «Освіта/Педагогіка».

Хайдарі Н.І., к.пед.н., доцент, доцент кафедри КАІ:

Дисертаційне дослідження Скіпальської Олени Миколаївни «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США» присвячена актуальній та надзвичайно важливій темі з вирішення актуального завдання – на основі комплексного вивчення американського досвіду щодо професійної підготовки майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом обґрунтувати модель формування їхньої професійно-комунікативної компетентності та розробити науково-методичні рекомендації щодо можливості використання конструктивних ідей американського досвіду в українській практиці. Я високо

оцінюю новизну, теоретичне та практичне значення рецензованого дисертаційного дослідження.

Зауваження до дисертаційної праці здебільшого дискусійного чи рекомендаційного характеру, не применшують її значення, не знижують позитивної оцінки, проте можуть слугувати організації дискусії під час захисту результатів дослідження і стимулом на наукову перспективу автора. Зміст роботи, логіка тексту, наукові та прикладні результати свідчать про теоретичні знання, володіння методами наукових досліджень, уміння розв'язувати актуальні проблеми.

Дисертаційне дослідження Скіпальської Олени Миколаївни є теоретично і методологічно обґрунтованим, має безперечну наукову новизну, теоретичну і практичну значущість, є завершеним самостійним дослідженням.

Дисертація відповідає спеціальності 015 – Професійна освіта та вимогам до оформлення дисертації, затвердженим Наказом Міністерства освіти і науки України від 12.01.2017 № 40 (із змінами, внесеними згідно з Наказом Міністерства освіти і науки України № 759 від 31.05.2019) та Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, а її автор – Скіпальська Олена Миколаївна заслуговує на присудження ступеня доктора філософії за спеціальністю 015 – професійна освіта (за спеціалізаціями).

В обговоренні дисертаційного дослідження взяли участь:

Кокарєва А.М., канд.пед.н., доцент, професор кафедри КАІ, в.о. декана Факультету наук про здоров'я: Вважаємо тему дослідження Скіпальської О.М. надзвичайно актуальною і своєчасною, результати якої сприятимуть удосконаленню теоретико-методологічних, організаційних та змістових аспектів професійної підготовки авіаційних фахівців в навчальних закладах України.

Дисертаційна робота, а також викладені автором основні результати дослідження говорять про те, що представлені наукові результати мають значну теоретичну і практичну значущість, особливо приймаючи до уваги власний фаховий досвід здобувачки у підготовці авіаційного персоналу. Варто зазначити, що Скіпальська О.М. також проявила себе як цілеспрямований науковець.

Авторка здійснила аналіз важливих питань порівняльної педагогіки та надала пропозиції щодо творчого використання позитивного досвіду розвиненої країни. Оленою Миколаївною були виявлені спільні риси і відмінності у підготовці майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в американських та українських авіаційних закладах. Дослідження конструктивних ідей американського досвіду, таких як інтеграція академічної та практичної підготовки, інтенсивна тренажерна підготовка, компетентнісний підхід, стимуляційне моделювання, дотримання стандартів мовної та психофізіологічної готовності, уможливило обґрунтування науково-методичних

рекомендацій стосовно вдосконалення рівня сформованості професійно-комунікативної компетентності.

Ступінь обґрунтованості наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації забезпечується застосуванням методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження; застосуванням необхідного комплексу методів дослідження (теоретичних, емпіричних, порівняльного аналізу), відповідною і достатньою джерельною базою, коректною кількісною обробкою та якісним аналізом, а також практичним впровадженням дослідницьких результатів. Прогностичний потенціал дослідження зумовлений можливістю використання його результатів як теоретико-методологічного підґрунтя для подальших порівняльно-педагогічних розвідок, а також для підготовки й реалізації наукових досліджень магістрантами, аспірантами та докторантами.

Підсумовуючи, зазначу, що дисертаційна робота є добре структурованою, висновки належним чином обґрунтовані, робота може бути рекомендована до подальшого захисту у спеціалізованій вченій раді відповідного профілю.

Ковтун О.В., д.пед.н., професор, завідувачка кафедри іноземних мов і перекладу КАІ: Тематика дисертаційної роботи є надзвичайно актуальною, її результати мають значну наукову та не менш важливу практичну цінність. На увагу заслуговує аналіз законодавчого регулювання безпеки польотів, ліцензування диспетчерів УПР, що було систематизовано у двох групах нормативно-правових документів, спрямованих на забезпечення ефективності професійної діяльності диспетчерів УПР, стандартизації оцінювання сформованості їхньої професійно-комунікативної компетентності. Важливим є проведене здобувачкою порівняння їх підходів до визначення готовності авіаційного персоналу до ведення професійної комунікації, яке показало, що вони мають подібні погляди щодо пріоритетності питання безпеки польотів в основі підготовки майбутніх диспетчерів управління повітряного руху, обов'язковості їхнього ліцензування, високих вимогах до мовної компетентності.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій, сформульованих у дисертації, забезпечується також широкою апробацією результатів дослідження. Дисертантка представила основні положення своєї дисертації на багаточисельних науково-практичних і науково-методичних конференціях різних рівнів, а також інших науково-практичних заходах.

Висновки є обґрунтованими. Виклад матеріалу в роботі послідовний, виявляє науковий характер, має прикладне значення. Дослідження Скіпальської О.М. засвідчує її високий науковий світогляд, володіння методами системного аналізу, обізнаність із літературними джерелами у зазначеній сфері. Отже, можна з впевненістю стверджувати про наукову зрілість здобувача, уміння досліджувати ним системні питання педагогіки, аналізувати й узагальнювати накопичений матеріал, здійснювати самостійні висновки. Дисертаційне дослідження відповідає основним вимогам до такого виду робіт та може бути рекомендоване для подальшого захисту в спеціалізованій вченій раді.

Лузік Е.В., д.пед.н., професор, зав. кафедри педагогіки та психології професійної освіти КАІ. Обрана тематика у дисертації корелюється з

надзвичайною актуальністю питання забезпечення кваліфікованими фахівцями галузь цивільної авіації, що є надзвичайно важливим під час повоєнного відновлення нашої країни.

Актуальність проблеми доведено авторкою та конкретизовано в коректно сформульованому науковому апараті дослідження, котрий відповідає вимогам і є самостійним для розв'язання всіх поставлених завдань, окреслених дисертанткою. Визначена авторкою логіка є послідовною, відповідає науковий проблемі та спрямована на системне її вирішення.

Обґрунтованість наукових положень, висновків і рекомендацій дисертації забезпечується застосуванням у ході її виконання методології, адекватної меті і завданням, специфіці об'єкта і предмета дослідження та підтверджується застосуванням необхідного комплексу методів дослідження, відповідною і достатньою джерельною базою, коректною кількісною обробкою та якісним аналізом, а також практичним впровадженням дослідницьких результатів.

Матеріали дисертації можуть бути використані в освітньому процесі закладів вищої освіти України під час викладання навчальних дисциплін і спецкурсів із порівняльної професійної педагогіки, педагогіки вищої школи, освітньої політики та управління освітою, забезпечення якості вищої освіти, а також у процесі розроблення й коригування освітньо-професійних та освітньо наукових програм.

Звичайно, що деякі пропозиції Скіпальської О.М. є дискусійними, однак наукові підходи, рівень аргументації, форма викладу матеріалу відповідають вимогам до дисертацій, поданих на здобуття ступеня доктора філософії. Загалом подана дисертаційна робота вирізняється фундаментальністю, оригінальністю, інтегрованим характером, глибиною теоретичного аналізу й новизною методичних пропозицій та у повній мірі відповідає шифру спеціальності 015 – професійна освіта (за спеціалізаціями).

ВИСНОВОК

про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Скіпальської Олени Миколаївни на тему: «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США», поданої на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка» за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями)

1. Обґрунтування вибору теми дослідження. Актуальність теми дослідження зумовлена необхідністю розвитку стратегічних галузей промисловості для скорішого відновлення України у повоєнний період. Однією з таких галузей є авіація через поєднання оборонних, економічних, технологічних та логістичних функцій. Найважливіше питання авіації завжди була її безпека, яка забезпечується наукоємними технологіями, високою кваліфікацією авіаперсоналу та відсутністю непорозумінь у повітряному просторі. Комунікація в авіації відіграє критичну роль у забезпеченні безпеки польотів та ефективності функціонування всієї галузі. Професійна підготовка

майбутнього диспетчера управління повітряним рухом є синтезом технічних знань та високим рівнем сформованості професійно-комунікативної компетентності.

У цьому контексті особливого значення набуває вивчення конструктивних ідей зарубіжного досвіду щодо підготовки фахівців для цивільної авіації. Доцільність звернення до досвіду Сполучених Штатів Америки підтверджується найбільшим у світі обсягом авіаційних операцій - понад 83% завантаженості повітряних бортів фіксується у Північній Америці щороку. Такий напружений трафік потребує високої кваліфікації авіа персоналу, зокрема диспетчерів УПР, здатних забезпечити ефективну професійну комунікацію в умовах невизначеності, складності та стресу, що є критично важливим для авіаційної галузі. США посідають одне з перших місць у світі за якістю підготовки авіаційного персоналу та мають найбільшу в світі кількість сертифікованих льотних шкіл, університетів та тренувальних центрів з підготовки авіаторів. Масштабність системи підготовки, високі стандарти безпеки та інвестиції у професійну підготовку й неперервний розвиток авіа фахівців забезпечує США лідерство у забезпеченні людськими ресурсами галузі цивільної авіації. Особливості формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в американських закладах освіти не була предметом окремого дослідження. Водночас вивчення досвіду цієї країни становить значний науковий інтерес і є важливим джерелом осмислення й творчого використання його конструктивних ідей у вітчизняній освітній теорії і практиці.

2. Зв'язок роботи з науковими програмами, планами, темами, грантами.

Дисертація відображає наукові дослідження у межах виконання тематичного плану науково-дослідницьких робіт КАІ в межах науково-дослідницької роботи на тему «Інтерактивний підручник-платформа для вивчення авіаційної англійської мови у закладі вищої освіти авіаційного профілю» (номер державної реєстрації 0123U101800), у межах якої авторкою розроблено методичні підходи до формування комунікативної компетентності студентів вищого авіаційного закладу за допомогою інтерактивних вправ.

Тема дисертації відповідає освітньо-науковій програмі «Професійна освіта» за спеціальністю 015 Професійна освіта (за спеціалізаціями) в КАІ (ОК1.1.1, ОК 1.2.4, ОК 1.3.1, ОК 1.3.2, ОК 1.3.3, ОК 1.3.5, ОК 1.4.1, ОК 1.4.2).

3. Мета дослідження

теоретичне обґрунтування структурно-функціональної моделі формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США і розробка практичних рекомендацій щодо удосконалення дидактичних засад комунікативної підготовки майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних закладах України на основі конструктивних ідей американського досвіду.

Відповідно до мети дослідження визначено такі завдання:

- 1) з'ясувати стан опрацювання проблеми формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом у педагогічній теорії та практиці;

2) дослідити міжнародні та національні нормативно-правові засади стандартизації професійно-комунікативної компетентності диспетчерів управління повітряним рухом в США;

3) вивчити специфіку структурування змісту комунікативної підготовки та розкрити особливості використання форм, методів і технологій навчання майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних закладах США;

4) обґрунтувати структурно-функціональну модель формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів УПР в авіаційних навчальних закладах США;

5) здійснити порівняльно-педагогічний аналіз формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів УПР в авіаційних закладах США та України; розробити практичні рекомендації щодо використання конструктивних ідей американського досвіду в авіаційних закладах України.

4. Об'єкт дослідження – професійна підготовка майбутніх диспетчерів управління повітряного руху в США.

5. Предмет дослідження – теоретичні, змістові і організаційно-методичні засади формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних закладах США.

6. Методи дослідження. На різних етапах наукового пошуку було використано такі методи дослідження: *теоретичні загальнонаукові*: аналіз, синтез, узагальнення, систематизація, порівняння для роботи з науковою літературою, нормативно-правовими документами США, фактами і даними; *конкретно-наукові*: категоріальний аналіз – для розкриття змісту й уточнення дефініцій основоположних понять; компаративний аналіз – для вивчення і узагальнення вітчизняних і зарубіжних підходів до окреслення специфіки формування професійно-комунікативної компетентності в авіаційних закладах США; структурно-функціональний аналіз – для з'ясування структурних, змістових, організаційно-методичних засад комунікативної підготовки в авіаційних закладах; структурно-логічний аналіз – для виокремлення перспективних напрямів розвитку професійної підготовки майбутніх диспетчерів УПР; метод наукової екстраполяції, який дав змогу окреслити можливості використання конструктивних ідей американського досвіду в Україні; пошуковий – для формулювання узагальнених висновків, виявлення раціонального й практично-ціннісного в наукових працях із порівняльної педагогіки; *емпіричні*: бесіди та тестування студентів, е-листування з колегами з авіаційних закладів України та зарубіжжя, спостереження, дискусії з проблем дослідження з науково-педагогічними працівниками під час стажування, на конференціях, семінарах і круглих столах.

7. Наукова новизна дослідження полягає в тому, що

Вперше

- обґрунтовано структурно-функціональну модель формування професійно-комунікативної компетентності в авіаційних навчальних закладах США, в архітектоніці якої враховуються концептуально-цільовий, організаційно-структурний, змістовий, процесуальний, контрольний-оцінний

блоки. В моделі відображено зміст і взаємозв'язок концептуально-цільового (мета – підготовка диспетчера УПР, висококваліфікованого фахівця, здатного забезпечити ефективну професійну комунікацію в умовах невизначеності, складності та стресу); нормативного (стандарти, циркуляри, законодавчі норми Міжнародних та національних організацій цивільної авіації, освітні програми американських авіаційних навчальних закладів); теоретико-методологічного (системний, синергетичний, компетентнісний, інтегративний, діяльнісний, дослідницький, контекстний, культурологічний, міждисциплінарний, випереджувальний підходи); змістового (гармонійне поєднання дисциплін теоретичного блоку інтегрованого характеру з практичною підготовкою на стимуляторах та в академіях Федерального управління цивільної авіації); процесуального (традиційні, інноваційні форми, методи і навчання); технологічного (матеріальне забезпечення); оцінно-результативного (система взаємопов'язаних дескрипторів відповідно до вимог ІКАО: вимова, структура, словниковий запас, розуміння, взаємодія, за допомогою яких вимірюється сформованість професійно-комунікативна компетентність майбутніх УПР) блоків. Шляхом системної і цілеспрямованої реалізації структурно-функціональної моделі можливо підвищення потенціалу формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів УПР, забезпечення високої якості освітнього процесу, набуття навичок між культурної комунікації та м'яких навичок.

- виокремлено структурно-змістові (стандартизація змісту підготовки на основі компетентнісно-орієнтованої і практико-орієнтованої парадигм; забезпечення міждисциплінарної перспективи з орієнтацією на професіоналізацію практичної підготовки; полі культурна, практична, дослідницька й етична спрямованість; відповідність вимогам і потребам міжнародної авіаційної галузі; орієнтація на випереджувальне навчання) та процесуальні (інноваційність, інтерактивність, трансформація навчальної діяльності в професійну; фасилітаційність форм, методів та технологій навчання) особливості формування професійно-комунікативної компетентності диспетчерів УПР в авіаційних навчальних закладах США;

удосконалено

- теоретичне та методичне обґрунтування процесу формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США на основі компетентнісного, комунікативно-діяльнісного та результативно-орієнтованого підходів, ефективність якого досягається за умов врахування та швидкої адаптації навчального процесу до зовнішніх (міжнародні вимоги забезпечення безпеки польотів, інтернаціоналізація та глобалізація освітнього простору, компетентнісна еволюція підготовки фахівців) та внутрішніх чинників впливу (стандартизація, масштабування підготовки, тісний зв'язок з галузевими організаціями та підприємствами, практична орієнтованість);

- форми, методи й технології викладання авіаційної англійської мови з урахуванням конструктивних ідей американського досвіду («кейс стаді», проектний метод, проблемно-орієнтоване навчання, навчання на основі сценаріїв, мовне навчання на основі змісту, симуляційних технологій);

- навчально-методичне забезпечення процесу формування комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів шляхом розроблення: а) навчальної робочої програми та авторського тесту для студентів спеціальності І6 «Авіаційний транспорт» КАІ на основі рекомендацій ІКАО щодо мовної підготовки та з урахуванням дескрипторів ІКАО. Використання критеріїв оцінювання ІКАО дозволяє стандартизувати підготовку та визначити рівень сформованості комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів УПР. Успішне виконання цього тесту є необхідною базою для подальшого опанування професійно-орієнтованого курсу авіаційної англійської мови з метою досягнення 4-го операційного рівня за шкалою мовної компетентності ІКАО; б) навчальної програми та методичних рекомендацій для слухачів державної установи «Центр авіаційного забезпечення Національної поліції України», що сприяє активізації навчально-пізнавальної діяльності слухачів, підвищення їхньої мотивації до виконання самостійних, індивідуальних, групових дослідницьких завдань;

- підходи щодо здійснення порівняльно-педагогічного аналізу процесу формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США та України за визначеними критеріями (*цільовий* – стратегічні цілі підготовки; *нормативно-правовий* – законодавче забезпечення, що регулює підготовку майбутніх диспетчерів УПР; *змістовий* – обсяг ОП професійної підготовки, зміст і характеристика професійних компетентностей, цикли професійної підготовки, перелік дисциплін, змістове наповнення структурних компонентів; *організаційний* – особливості вступних випробувань, тривалість навчання, тривалість практичної підготовки, характеристики навчальних дисциплін, обсягу часу на їх вивчення; *технологічний* – форми, методи організації освітнього процесу, технології, що забезпечують високу якість підготовки, особливості оцінювання навчальних досягнень у процесі оволодіння професійно-комунікативної компетентністю; *результативний* – результати реалізації підготовки диспетчерів: професійні кваліфікації, сфери працевлаштування);

- прогностичні оцінки модернізації процесу формування професійно-комунікативної компетентності в авіаційних навчальних закладах України з урахуванням американського досвіду на різних рівнях: *стратегічному* – шляхом посилення інтеграції між академічним та промисловим секторами через законодавче унормування програм партнерства; запровадження компонентів дуальної освіти через залучення державних органів (Державіаслужба, Міністерство оборони, Державне космічне агентство тощо) до оновлення та акредитації освітніх програм відповідно до запитів галузі, моніторингу якості навчання, працевлаштування випускників; *організаційному* – поширення моделі компетентнісного навчання та оцінювання, з акцентом на поведінкових індикаторах диспетчера, опису очікуваних результатів, протоколів оцінювання; орієнтація підготовки на результативність за рахунок високого рівня симуляційного моделювання та жорстких стандартах мовної і психофізіологічної готовності, що робить її цінним орієнтиром для удосконалення української моделі підготовки УПР; широким впровадженням тренажерної підготовки, що моделюють умови роботи на Вежі, у центрах

управління та на маршрутах не лише для відпрацювання фразеології радіообміну, а й звичної англійської мови, необхідної в нестандартних ситуаціях; активне використання ІКТ; *змістовому* – шляхом включення додаткових дисциплін для виховання психофізіологічної готовності та стресостійкості; збільшення начальних годин на загальноосвітні та вибіркові дисципліни, що формують м'які навички, міжкультурну та комунікативну компетентність; *індивідуальному* – шляхом активного заохочення викладачів до участі в семінарах, конференціях, дослідженнях тощо разом з працівниками авіаційної галузі; спільні засідання кафедр фахових та мовних дисциплін; організації екскурсій на підприємства авіаційної галузі; закінчення викладачами англійської мови спеціальних курсів «фахової грамотності» на базі закладів цивільної авіації.

набули подальшого розвитку:

- положення щодо реалізації компетентнісного підходу в навчанні та оцінюванні результатів навчання майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом;

- положення з теорії і практики професійної підготовки диспетчерів управління повітряним рухом в умовах політики стандартизації професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів УПР міжнародними організаціями;

- зміст поліаспектних та поліфункціональних понять «професійна компетентність», «комунікативна компетентність», «освітнє середовище закладу вищої авіаційної освіти», «професійна підготовка диспетчерів управління повітряним рухом»; а також дефініції «професійно-комунікативної компетентності диспетчера управління повітряним рухом» шляхом її авторського визначення як професійно-комунікативної компетентності диспетчера управління повітряним рухом – складного інтегративного утворення, що поєднує глибокі теоретичні знання у сфері аеронавігації зі здатністю до ефективною взаємодії в умовах відсутності зорового контакту, можливого поганого зв'язку, іншого втручання під час комунікації, тощо. Ключовими складовими цієї компетентності визначено: *а) мовний компонент*, що передбачає поєднання стандартної фразеології ІКАО та «простої» англійської мови для розв'язання нестандартних ситуацій; *б) когнітивно-вольовий компонент*, що включає ситуативну обізнаність, швидке прийняття рішень, когнітивна гнучкість та концентрація уваги; *в) психологічний компонент*, де стресостійкість та психологічна стійкість є критичними для збереження чіткості мислення в умовах напруженості та дефіциту часу.

8. Теоретичне значення полягає в тому, що на основі комплексного аналізу й узагальнення особливостей формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США обґрунтовано модель професійно-комунікативної підготовки диспетчерів УПР; витлумачено компоненти професійно-комунікативної компетентності; схарактеризовані міжнародні та національні виміри професійних стандартів, які встановлюють вимоги до підготовки, кваліфікації та компетентності диспетчерів управління повітряним рухом; діагностований стартовий рівень володіння англійською мовою як необхідної бази вивчення фахової (авіаційної) англійської мови.

9. Практичне значення та використання результатів дисертаційного дослідження. Практичне значення одержаних результатів дослідження полягає в тому, що представлені в роботі організаційно-педагогічні аспекти навчання авіаційної англійської мови впроваджено в педагогічну практику для активізації навчально-пізнавальної діяльності слухачів, підвищення їхньої мотивації до виконання самостійних, індивідуальних, групових дослідницьких завдань.

Отримані результати можуть бути використані в освітньому процесі авіаційних навчальних закладах під час подальшого розроблення освітньо-професійних та освітньо-наукових програм зі спеціальності J6 «Авіаційний транспорт», викладання курсів з авіаційної англійської мови, методики викладання іноземних мов, порівняльної професійної педагогіки, вибіркового навчальних курсів, спецкурсів, курсів підвищення кваліфікації авіа персоналу, тренінгів. Прогностичний потенціал наукової студії зумовлений можливістю організації на її основі подальших наукових порівняльно-педагогічних розвідок із проблеми мовної освіти, професійної підготовки авіаперсоналу. Фактологічні матеріали дослідження можуть бути корисними для викладачів закладів вищої освіти в оновленні навчальних планів і програм, розроблені навчально-методичного забезпечення для підготовки майбутніх диспетчерів УПР, центрів підготовки авіаційного персоналу, а також для підготовки й реалізації наукових досліджень магістрантами, аспірантами та докторантами.

Основні теоретичні положення, сформульовані висновки та рекомендації дисертаційного дослідження впроваджено в освітній процес:

Державного університету «Київський авіаційний інститут» при викладанні дисципліни «Фахова англійська мова» та на засіданнях гуртка «Авіаційна англійська мова у світовій авіаційній спільноті» (“Aviation English in global aviation community”) для студентів спеціальності J6 «Авіаційний транспорт» освітнього ступеня бакалавр (акт про впровадження від 26.03.2026):

Державної установи «Центр авіаційного забезпечення національної поліції України» під час розроблення навчальної програми та викладанні дисципліни «Авіаційна англійська мова» для курсантів установи (довідка про впровадження №132/52/01-2026 від 20.03.2026).

10. Особистий внесок здобувача. Дисертація «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США» Скіпальської Олени Миколаївни самостійною науковою працею, в якій наведено теоретичні положення та висновки, власні ідеї та розробки автора, які дають змогу вирішити поставлені завдання. Усі висновки та практичні рекомендації, винесені на захист, розроблені дисертанткою особисто. Використані в дисертації ідеї, положення чи гіпотези інших авторів мають відповідні посилання і використані лише для підкріплення ідей здобувача. Конкретний внесок здобувачки в наукових працях, підготовлених у співавторстві, зазначений у списку опублікованих праць за темою дисертації.

11. Апробація результатів дослідження. Основні результати дослідження обговорено та схвалено на науково-практичних конференціях, семінарах, круглих столах та вебінарах різного рівня, зокрема: «Актуальні питання науки, освіти та суспільства» (Умань, 2022); «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2023); «Сучасні дослідження у світі науки»

(Львів, 2023); «Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізаційних та інтеграційних процесів» (Київ-Хмельницький, 2023); «Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти» (Київ, 2023); Міжнародній науково-практичній конференції «Проблеми та перспективи поствоєнної розбудови України» (Київ, 2023); «Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти» (Київ, 2024-2026); «Актуальні проблеми вищої професійної освіти» (Київ, 2024); «Авіація в XXI столітті – Безпека в авіації та космічні технології» (Київ, 2024); «Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти» (Київ, 2024 р); «Наука, технології та суспільство: виклики та перспективи розвитку в сучасному світі» (Тампере, Фінляндія 2024); «Synergy of Science, technology and Innovation» (Амстердам, Нідерланди, 2025); «Лінгвістичні та методологічні аспекти викладання іноземних мов професійного спрямування» (Київ, 2025); «АВІА-2025» (Київ, 2025); «Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євро інтеграції» (Мукачеве-Ужгород, 2025); «Дистанційна освіта: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти» (Київ, 2025); «Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура» (Київ, 2025); «Актуальні питання сучасного соціогуманітарного знання» (Харків, 2025).

Апробація результатів дослідження здійснювалася на міжнародних науково-освітніх платформах. Матеріали дисертації були представлені під час вебінарів British Council («Підвищення залученості учнів до розмовної діяльності», «Рольова гра в навчанні», «Інтеграція навичок 21-го століття у повсякденне навчання», жовтень 2025) та IELTS («Поєднання стилів та матеріалів у сучасних класах», листопад 2025). Крім того, вони стали предметом обговорення на дискусійній платформі «Інституційні політики застосування ШІ в дії: досвід, виклики, рішення» у межах наукової студії «Тенденційність vs інноваційність розвитку змісту підготовки вчителів в емерджентних контекстах XXI століття» (березень 2026).

12. Публікації. Основні положення та результати дисертаційного дослідження викладено в 23 наукових публікаціях, серед них 3 публікації у наукових фахових виданнях України, 20 публікацій у збірниках матеріалів конференцій.

Список опублікованих праць за темою дисертації

Статті у наукових фахових виданнях України:

1. Скіпальська О.М. Неперервна освіта в удосконаленні компетентності операторів повітряного руху. *Педагогічна академія: наукові записки*. 2025. №14. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.14750686>
2. Скіпальська О.М. Роль викладача у підвищенні знань англійської авіаційної мови операторів повітряного руху. *Вісник Кременчуцького національного університету імені Михайла Остроградського*. 2025. Вип. 2 (151). С. 22-26. DOI <https://doi.org/10.32782/1995-0519.2025.2.2>
3. Skipalska O. Basics of professional and communicative competence of air traffic controllers in the USA. *Bulletin of the State University "Kyiv Aviation Institute"*.

Наукові праці, які додатково відображають наукові результати дисертації

4. Скіпальська О.М. Професійна підготовка майбутніх операторів повітряного руху в авіаційних закладах США. *Актуальні проблеми в системі освіти: заклад загальної середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти: матеріали X міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 2024 р.). Київ, 2024. С. 451-457. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.18762>

5. Скіпальська О.М. Освітні технології у формуванні компетентності майбутнього оператора повітряного руху. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти: матеріали IV міжнародної науково-практичної конференції* (м. Київ, 17 жовтня 2024 р.). Київ, 2024. С. 359-366. DOI <https://doi.org/10.18372/2786-823.1.19312>

6. Скіпальська О.М. Вплив освітнього середовища на становлення оператора повітряного руху як фахівця. *Актуальні проблеми в системі освіти: загальноосвітній заклад середньої освіти – доуніверситетська підготовка – заклад вищої освіти: матеріали Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 2025). 1(5) С. 616–628. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-5487.1.20319>

7. Скіпальська О.М. Онлайн-ресурси у професійній освіті операторів повітряного руху в США. *Дистанційна освіта в Україні: інноваційні, нормативно-правові, педагогічні аспекти: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 2025). 1(5). С. 352-360. URL: <https://jrn1.kai.edu.ua/index.php/DEU/issue/view/1023>

8. Скіпальська О.М. Професійні стандарти підготовки диспетчерів управління повітряним рухом в США. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої освіти: матеріали V Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 2025). С. 349-356. DOI: <https://doi.org/10.18372/2786-823.1.20682>

9. Skipalska O. Peculiarities of aviation terms in translation. *Current issues of science, education and society: theory and practice*, International scientific-practical conference, 28 October 2022.: abstracts. Uman. Pp. 41-42.

10. Скіпальська О.М. Комунікативна компетентність майбутніх операторів повітряного руху в умовах трансформації освіти. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти: XI Міжнародна науково-практична конференція, 2023: тези доп. К., 2023. С. 121-123.*

11. Skipalska O. Internet of things solutions are changing airports. *Proceedings of XI International Scientific and Practical Conference* м. Львів, 2023. Pp. 585-587.

12. Skipalska O. Scaffolding in using idiomatic phrases to prepare for English Language Proficiency Test. *Розвиток порівняльної професійної педагогіки у контексті глобалізацій них та інтеграційних процесів: XII Міжнародний науково-методологічний Інтернет-семінар ХНУ, 2023. С. 59-60.*

13. Скіпальська О.М. Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх операторів повітряного руху. *Формування компетентностей обдарованої особистості в системі позашкільної та вищої*

освіти: матеріали III Міжнародної науково-практичної конференції (Київ, жовтень 2023) Київ, 2023. С. 337-343.

14. Skipalska O. Components of Communicative and Professional Competence of Air Traffic Controllers. *Проблеми та перспективи поствоєнної розбудови України: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (грудень, 2023) Київ, 2023. С. 316-318.

15. Скіпальська О.М. Вимоги до отримання робочого рівня авіаційної англійської мови за шкалою ІКАО. *Актуальні проблеми вищої професійної освіти: тези доповідей XII Міжнародна науково-практична конференція* (м. Київ, квітень 2024 р.) / [ред. кол.: Е.В.Лузік, А.М.Кокарева та ін.]; Київ, 2024. С. 66-70.

16. Skipalska O. Team Interaction of Air Traffic Controllers during the Performance of Duties in Extreme Situations. *Авіація в XXI столітті – Безпека в авіації та космічні технології: матеріали XI Всесвітнього конгресу* (м. Київ, 25-27 вересня 2024 р.). Київ, 2024. С. 7.70-7.73.

17. Скіпальська О.М. Проблеми та завдання сучасної освіти за результатами фахової науково-педагогічної практики. *Наука, технології та суспільство: виклики та перспективи розвитку в сучасному світі: матеріали міжнародної науково-практичної конференції* (м. Тампере, Фінляндія 2024р.). 2024р. С. 20-21.

18. Skipalska O. Training of Future Air Traffic Controllers in the USA: Institutions and Specialists. *Synergy of Science, technology and Innovation: International Scientific Conference* (Amsterdam, Netherlands 2025). Pp. 91-94.

19. Скіпальська О.М. Ефективні підходи навчання професійного спілкування операторів повітряного руху. *Лінгвістичні та методологічні аспекти викладання іноземних мов професійного спрямування: матеріали VI Міжнародної науково-практичної конференції* (Київ, 2025р.). С. 79-81.

20. Skipalska O. Making English grammar painless for ESP students. *ABIA-2025: матеріали XVII Міжнародної науково-технічної конференції* (Київ, 2025р.). С. 32.38-32.40.

21. Skipalska O. Integrated Learning and Assessment in the Professional Training of Future Air Traffic Controllers. *Подолання мовних та комунікативних бар'єрів: освіта, наука, культура: збірник наукових праць / за заг. ред. О.В. Ковтун.* (Київ, 2025р.). С. 318-321.

22. Скіпальська О.М. Необхідність неперервної освіти диспетчерів управління повітряним рухом в США. *Освіта і формування конкурентоспроможності фахівців в умовах євроінтеграції: збірник тез доповідей IX Міжнародної науково-практичної конференції, 23-24 жовтня 2025 р., Мукачево / Ред. кол.: Л.І. Капітан (гол.ред.) та ін. (Ужгород – Мукачево : РІК-У, 2025р.). С. 261-263.*

23. Скіпальська О.М., Пазюра Н.В. Психологічна стійкість майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в умовах інформаційної війни як складник професійно-комунікативної компетентності. *Актуальні питання сучасного соціогуманітарного знання : збірник наукових доповідей : XVII Всеукраїнська конференція молодих учених* (Харків, 2 грудня 2025 р.). 2025. Вип. 17. – С. 134-136. DOI: <https://doi.org/10.5281/zenodo.17842787>

13. Структура та обсяг дисертації. Дисертація складається з вступу, 3 розділів основної частини, висновків, списку використаних джерел та додатків. Повний обсяг дисертації становить 395 сторінок, із них – 216 основного тексту. Робота містить 10 таблиць, 10 додатків, 1 рисунок. Список використаних джерел налічує 219 найменувань.

14. Характеристика особистості здобувача. Під час підготовки дисертаційної роботи Скіпальська О.М. проявила себе як творчий дослідник і науковець, здатна самостійно на високому науково-методичному рівні вирішувати наукові та практичні завдання. Вона повною мірою володіє сучасними методами порівняльно-педагогічних досліджень, має належний рівень теоретичної та практичної підготовки.

15. Оцінка мови та стилю дисертації. Текст дисертації викладено фаховою українською (англійською) мовою. Текстове подання матеріалу відповідає стилю науково-дослідної літератури. Матеріали дослідження оформлені відповідно до вимог Міністерства освіти і науки України.

16. Відповідність принципам академічної доброчесності.

Дисертація не містить необґрунтованих запозичень та плагіату. У роботі дотримано правила посилання на джерела інформації у випадку використання підходів, положень, тверджень, відомостей. Надано достовірну інформацію про результати досліджень, джерела використаної інформації.

17. Рецензенти рекомендують: відповідно до пп. 15, 16 Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії, затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 12 січня 2022 року № 44, *пропонується такий склад разової ради:*

Голова ради:

Ковтун Олена Віталіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри англійської філології і перекладу Гуманітарно-мистецького факультету КАІ.

Рецензенти:

Теремінко Лариса Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Гуманітарно-мистецького факультету КАІ.

Хайдарі Наталія Ігорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і перекладу Гуманітарно-мистецького факультету КАІ.

Офіційні опоненти:

Федоренко Світлана Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філології та перекладу Київського національного університету технологій та дизайну.

Литовченко Ірина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови технічного спрямування Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Усі члени разової спеціалізованої вченої ради не мають реальний чи потенційний конфлікт інтересів щодо здобувача Скіпальської Олени Миколаївни (зокрема, є його близькою особою) та/або його наукового керівника.

У результаті попередньої експертизи дисертації Скіпальської Олени Миколаївни і повноти публікації основних результатів дослідження.

УХВАЛЕНО:

1. Затвердити висновок про наукову новизну, теоретичне та практичне значення результатів дисертації Скіпальської Олени Миколаївни на тему «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США».

2. Вважати, що за актуальністю, ступенем новизни, обґрунтованістю, науковою та практичною цінністю здобутих результатів дисертація Скіпальської Олени Миколаївни відповідає спеціальності 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями) та вимогам Порядку підготовки здобувачів вищої освіти ступеня доктора філософії та доктора наук у вищих навчальних закладах (наукових установах), затвердженого постановою Кабінету Міністрів України від 23.03.2016 р. № 261 (зі змінами і доповненнями від 03.04.2019 р. № 283), вимогам пп. 6, 7, 8, 9 «Порядку присудження ступеня доктора філософії та скасування рішення разової спеціалізованої вченої ради закладу вищої освіти, наукової установи про присудження ступеня доктора філософії», затвердженому постановою Кабінету Міністрів України від 12.01.2022 р. № 44.

3. Рекомендувати дисертаційну роботу «Формування професійно-комунікативної компетентності майбутніх диспетчерів управління повітряним рухом в авіаційних навчальних закладах США», подану Скіпальською Оленою Миколаївною на здобуття ступеня доктора філософії з галузі знань 01 «Освіта/Педагогіка», за спеціальністю 015 «Професійна освіта» (за спеціалізаціями)

4. Рекомендувати Вченій раді затвердити склад разової спеціалізованої вченої ради:

Голова ради:

Ковтун Олена Віталіївна, доктор педагогічних наук, професор, завідувач кафедри іноземних мов і перекладу Гуманітарно-мистецького факультету КАІ.

Рецензенти:

Теремінко Лариса Григорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування Гуманітарно-мистецького факультету КАІ.

Хайдарі Наталія Ігорівна, кандидат педагогічних наук, доцент, доцент кафедри іноземних мов і перекладу Гуманітарно-мистецького факультету КАІ.

Офіційні опоненти:

Федоренко Світлана Вікторівна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри філології та перекладу Київського національного університету технологій та дизайну.

Литовченко Ірина Миколаївна, доктор педагогічних наук, професор, професор кафедри англійської мови технічного спрямування Національного технічного університету України «Київський політехнічний інститут імені Ігоря Сікорського».

Результати голосування щодо рекомендації до захисту дисертації Скіпальської Олени Миколаївни:

“за” – 10

“проти” – немає

“утримались” – немає

Головуючий на засіданні:

завідувач кафедри педагогіки та психології професійної освіти КАІ, д.п.н., професор

Ельвіра ЛУЗІК

Секретар засідання:

доцент кафедри іноземних мов професійного спрямування КАІ, к.п.н., доцент

Людмила НЕМЛІЙ

ПОГОДЖЕНО:

проректор з наукових досліджень та трансферу технологій КАІ, д.т.н., професор

Сергій ГНАТЮК